

Петар С. Ђурчић
Институт за европске студије
Београд
petar.curcic@ies.rs

ИСТОРИОГРАФИЈА И WOKE: ИЗМЕЂУ МОГУЋЕ ЕМАНЦИПАТОРСКЕ ФУНКЦИЈЕ И ЈЕДНОГ ОД ФРОНТОВА КУЛТУРНИХ РАТОВА

Сажетак: Борба за права потлачених друштвених покрета (верских, социјалних, расних, родних и сексуалних на првом месту) трају вековима. Са политичким променама у Сједињеним Државама током шездесетих година XX века питање људских права постаје много актуелније и улази у средиште политичких расправа, а у првим деценијама XXI века са покретима Black Lives Matter и великим полемикама о положају Афроамериканаца и припадника LGBTQ+ популације ове теме долазе у средиште културних ратова на простору земаља Северног Атлантика. Положај woke покрета и његове главне идеје (пре свега борба против расних, родних, сексуалних и класних неједнакости) добили су на великој важности пре свега у мејнстрим медијима Сједињених Држава и Западне Европе. Суочена са непрекидним епистемолошким изазовима (поготово због постмодернистичког преиспитивања методолошких основа науке), историографија се сусреће са неолибералном тежњом за редукијом трошкова за хуманистичке дисциплине, као и са иманентном потребом да одговори на изазове савременог друштва. Одједи актуелних друштвених дебата последњих деценија отворили су ново поље у историографији где су покушаји за еманципацијом занемарених друштвених група постали врло снажни. У том погледу, циљ овога рада је да испита однос историографије и woke културе и тренутне културне ратове у англосаксонским земљама и Западној Европи.

Кључне речи: woke, историографија, еманципација, културни ратови, public history, раса, LGBTQ+

УВОД

Проширивање интересовања историчара и плурализам мишљења постали су, посебно након 1989. године константа многих историографија широм света. Како је приметила британска историчарка Лин Хант, а слично мишљење је делио и Георг Г. Игерс, у проучавању прошлости током XX века постојала су четири велика правца настала под утицајем марксизма, француске школе Анала, постмодернизма и идентитетски оријентисаних истраживања (посебно националне, расне и етничке студије) (Iggers 2019; Iggers 2014; Hunt 2014). Историографија од свог постојања има велики друштвени потенцијал, а последњих деценија истакле су се и теме оријентисане ка идентитету, а како је приметио историчар постмодернистичког усмерења Кит Џенкинс – право сваке групе је да креира сопствени наратив (Jenkins, 2008).

Феномен идентитета нарочито је отворио традиционално комплексно питање положаја Афроамериканаца, како у науци, тако и у медијима. Према истраживањима Дејвида Розада и Зака Голдберга речи попут расизма, расе, Кју-клукс-клана, трауматизације, интерсекционалности, ропства, ослобађања од ропства, Subjugation, bondage и маргинализације су последињих деценија доживеле нагли пораст учесталости у штампаним и електронским медијима (Ungar-Sargon 2021). Поред класика афроамеричке мисли попут Вашингтона Букера, Вилијама Ду Бојса, Франца Фанона или Ејнџл Дејвис који су показивали интересовање за прошлост сопствене заједнице, у историографији XX века посебно место заузео је Хауард Зин са својом канонском књигом Народна историја САД-а у којој је редефинисао традиционалне концепте америчке изузетности и пажњу са белих, протестантских Американаца преусмерио на маргинализоване друштвене групе (Zinn 2013; Гајић 2020). У првим деценијама XXI века, наглom порасту интересовања за теме маргинализованих мањина несумњиво су допринеле и друштвене околности у англосаксоним земљама имајући у виду снажан утицај woke покрета који је пратила велика друштвена солидарност након убиства Џорџа Флојда 2020. године. Woke покрет имао је сложено генезу будући да се ради о једној хетерогеној групи коју су је, поред афроамеричких бораца за људска права, чинили и активисти у области права LGBT+ заједнице и феминистичке организације. Заједничко за ове три групе јесте и снажан утицај постколонијалне и постмодернистичке

мисли на њихов рад који се огледа у преиспитивању тзв. „великих приповести“, критици колонијализма и инсистирању на повезивању знања и моћи на трагу филозофије Мишела Фукоа и других аутора (Kešejan 2016; Plakrouz & Lindzi 2022). У контексту подвојености америчког друштва у различите вредносне групе, о чему је детаљније писао социолог Џејмс Дејвисон Хантер развијајући концепт културног рата, woke покрет налази се на прогресивном делу трпећи критике из конзервативног, али и других делова прогресивног спектра (Hunter 1991; Hunter 2010; Hunter 2006; Burchill 2021; Neiman 2023; Rhodes 2022). Имајући у виду све наведено, циљ овог рада јесте да испита само један феномен – однос између историографије и woke покрета који је последњих година постао изузетно изражен не само у САД-у, већ и у земљама Западне Европе и другим деловима света.

ИСТОРИОГРАФИЈА И ВОКЕ – НОВА ЕПИСТЕМОЛОГИЈА У СЛУЖБИ ЕМАНЦИПАЦИЈЕ

Црне студије доживеле су у последњој деценији XX и првим деценијама XXI века изузетан узлет што се поклопило и са афирмацијом других афроамеричких културних праваца попут хип-хопа и репа. Изузетна академска отвореност дошла је посебно до изражаја у тзв. критичкој теорији расе добивши, истовремено, и на практичној примењивости. Негација и преиспитивање концепта расе отворили су поље и за друге постструктуралистичке/постмодерне тезе пре свега Фукоове о надзирању и кажњавању, које су се удружиле идејама Имануела Волерстина о светском систему и неравноправној расподели моћи и богатства. Чак и аутори који заговарају црни марксизам попут Седрика Робинсона занемарују концепт класе сматрајући да је основа социјалних борби управо расна и да је Маркс имао изузетно европоцентричан приступ занемарујући мрачне стране колонијализма (Fenderson 2018). Насупрот марксистима и постмодернистима постоји и посебна група афропесимиста који сматрају да идеје модерности и постмодерности није могуће прилагодити црначком искуству које се неретко злоупотребљавало у стратегијама оба покрета. Критичари афропесимизма сматрају да овај правац служи неолибералима и неоконзервативцима у њиховој стратегији лишавања црне мисли њене еманципаторске снаге (Gordon 2020).

Иако су у Сједињеним Државама црне студије постале део академског мејнстрима још крајем XX века, у Европи је тај процес тек у последњој деценији доживео већи узлет. Наиме, у Уједињеном Краљевству је тек 2017. године стечено прво академско звање из области црних студија које су почеле да буду интегративан појам за црне заједнице Африке, Кариба и Америке. У Британији је такав преокрет наступио истовремено са покретањем иницијативе „Зашто је мој курикулум бео“ (Why is My Curriculum White?) који је представљао увод у кампању „(Сесил) Роудс мора пасти“ (Rhodes Must Fall). Истовремено са овим процесима, дошло је и до повећања накнада за студирање са 3000 на 9000 фунти што је многим студентима, нарочито из социјално угрожених заједница, почело да ствара проблем посебно у контексту продубљених економских диспаритета, велике стопе криминала и наслеђених неједнакости због колонијализма и расизма (Andrews 2020; Davis 2020). Једно од кључних проблема брендирања црних студија данас јесте суочавање са низом неолибералних мера које инсистирају на повећању конкурентности и тржишне оријентисаности (Dawkins et al. 2021; Andrews et al. 2016; Kelley 2020). Друга врста проблема са којим се суочавају истраживачи из друштвених и хуманистичких наука јесте проблем финансирања науке. У Сједињеним Државама постоји отворени проблем будући да републиканске власти из тзв. „црвених држава“ одбијају да финансирају програме и истраживања које имају везе са наративима *woke* покрета. Истовремено, фондације које су биле на прогресивистичкој и либералној страни, попут Фордове, Гугенхајмове и Фонда за отворено друштво, рапидно редукују издвајања за овај сектор услед растуће економске кризе (Kapur Siddique 2023; Euronews 2023).

Након пионирског деловања активиста покрета „Црни животи су важни“ и историчари су на друштвеним мрежама, пре свега на Твитеру покренули иницијативу #BlkTwitterstorians. Ова иницијатива је имала за циљ да оснажи везе међу научницима на друштвеним мрежама и да промовише црне научнице. Пројекат #BlkTwitterstorians је осмишљен и да буде инклузиван без обзира на род, пол, сексуалност и порекло. Ова иницијатива одиграла је важну улогу и у скретању пажње јавности на историјске корене тешког положаја Афроамериканаца, али и дуге историје насиља. То је посебно дошло до изражаја када је двадесетједногодишњи белац извршио масакр у цркви у Чарлстону и када је група покренула велику дебату #CharlestonSyllabus који је подразумевао организацију књига, есеја, текстова и других

ресурса који су требали да информишу јавност о историји расног насиља у САД. Након убиства ненаоружаног црног тинејџера Мајкла Брауна у Фергусону 2014. и великих немира у том месту група је покренула пројекат #FergusonSyllabus са сличним циљевима (Brown & Crutchfield 2017).

Током последње деценије у САД се воде велике дебате око природе америчке историје. Један од најпознатијих пројеката покренуо је Њујорк Тајмс 2019. године под називом „1619.“. Према Никол Хани Џоунс 1619. може се узети за кључну годину у историји САД-а будући да је тада основана прва колонија у којој су дошли робови. За Џоунс Америчка револуција није ништа друго него покушај очувања ропства. Поред ране институционализације ропства, присталице новог таласа историографије захтевају да се превреднују и интерпретације кључних фигура британске и америчке прошлости, те да се сруше њихови споменици и да се скрене пажња на дугу традицију терора белих полицајаца и банди против црнаца (Johansen 2022; Spencer & Perlow 2018). Поред тога, критичари администрације Доналда Трампа позивали су се и на чињеницу да се беле елите од Беконове побуне из 1676. године перманентно служе одвајањем белих од црних радника како би спречили успостављање класног јединства у борби против белих изабљивача (Tatum 2017). Поред критике плантажера и робовласника, последњих година се афирмише и истраживање белачких предузетника који су омогућили школовање црначке деце у многим деловима САД (Rice-Boothe 2020). Социјалистички историчари као што су Нилс Нимут, Том Макаман и Дејвид Норт су скренули пажњу на антиисторијску основу теза Хане Џоунс. Вилфрид Меклеј је упозорио да је практична последица пројекта 1619. била управо уништавање споменика од стране Woke активиста, а сличних ставова су били и Џејмс М. Макферсон и Ноел Меринг. Меринг је чак сматрао да је у току интензивно превредновање америчке историје (Mering 2021).

Историја ропства има посебно важну улогу у ангажованим историографским активностима. Готово опште место заузима и устанак робова на Сан Домингу (Хаитију) 1804. године који је био покушај ослобађања од француске колонијалне власти. Питање институционализованог расизма нарочито је постало присутно након гушења овог покрета, јер су беле власти покушавале да спрече даљу еманципацију црначке популације. Колико је питање расе играло важну улогу у утемељивачким митовима (нем. Gründungsmythos) земаља

Америке најбоље се види и у случају Бразила који деценијама негује слику о томе да Португалци нису имали строги расни поредак заснован на чистоти крви односно боји коже. Одуство оваквог поретка омогућило је да Бразил развије расну демократију, која у пракси није заживела пошто је већина црне популације (што је у случају ове земље тешко одредиво због различитих нијанси коже) остала да живи у тешком положају (Charles 2020; Alfonso 2020; Reese 2019).

Посебно се наглашава да су студије ропства својеврсна противисторија модерности, рационалности и просветитељства, а британски социолог Пол Гилрој инсистирао је на заједничкој историјској свести потомака афричких робова без обзира на порекло и географске разлике (Anim-Addo & Lima 2018). Побуне робова на Хаитију, Јамајци, Тортоли, Девичанским острвима, али и сипоја у Индији и континуиране борбе против апартхејда у Јужној Африци, постали су део канона многих историографија још током XX века (Gopal 2016; Reid-Vazquez 2019). По угледу на Хану Арент и Карла Јасперса који су указивали на мрачну страну европске модерне (Јасперс је инаугурирао идеју о потреби колективног искупљења Немаца према Јеврејима), бројни аутори почели су да захтевају репарације за колонијалну доминацију која је трајала од просветитељства до половине XX века. Оно што представља феномен од посебне важности јесу тзв. репарационе историје које најчешће оличавају почетак захтева бројних бивших колонија да им метрополе исплате одштету за колонијалну власт. Поводом 200 година од укидања ропства у Британији тадашњи премијер Тони Блер је доживео критике јер није споменуо репарације, а 2011. генерални секретар ОУН Бан Ки Мун нагласио је да је потребно присећати се злочина робовласништва, кметства, дужничког ропства и принудног рада и истицати хероје који су се доследно борили против тога (Bergin & Rupperecht 2016). У немачком случају нарочито је важан пример Намибије која деценијама покушава да од Берлина наплати одштету за геноцид над народима Херера и Нама (Антоловић 2021). Репаративни покрет развио се и у Сомалији где су поједини истраживачи захтевали од власти САД да исплате велике ратне одштете због војних напада и подстицања Етиопије да интервенише стварајући тако велику хуманитарну кризу, разарања и екстремизацију појединих делова друштва (Mueller 2023). У књизи „Британски црни дуг“ из 2013. године историчар са Барбадоса сер Хилари Беклс указао је на то да је тежња за репарацијама постала веома изражена, а 2014. године група земаља укључених у CARICOM

(заједница карибских држава) је у програму од десет тачака тражила накнаду штете за експлоатацију током времена колонијализма. Да овај покрет добија на популарности сведочи и чињеница да је на Универзитету Западне Индије у Кингстону (Јамајка) основан Центар за репарације (Bergin & Rupprecht 2018). Међутим, питање репарација остаје нерешено, а речи Робина Келија указују и на могуће штетне последице:

„Кампања репарација, упркос њеном потенцијалном доприносу елиминисању расизма и преправљању света, никада не може бити циљ сам по себи ... без бар рудиментарне критике капиталистичке културе која нас прождире, чак и репарације могу имати катастрофалне последице”.

Насупрот томе, сер Хилари Беклс је оценио да питање репарације није само питање отплате дугова потомцима робова, него је део широког глобалног покрета за расну, социјалну и економску правду (Hall 2018). Поред захтева за репарацијама последњих година се развио и концепт афричког холокауста (Maangamizi) који подразумева геноцид који је вршен од стране колонијалних господара над црнцима током раздобља ропства и колонијалне управе (Shepherd 2018; Ndayisenga 2022).

Супротно инсистирању на експлоатацији из времена колонијализма, поједини афрички аутори, пре свега Адом Гатачев у књизи *Стварање света након царства* (2019) и Френклин Обенг-Одом у делу *Имовина, институције и друштвена стратификација у Африци* (2020) инсистирају не само на новим ланцима међузависности који су успостављени након деколонизације, већ и на томе да је проблем ренте и њене дистрибуције важнији и сложенији него ли што се некада мислило тумачећи ствари у црно-белим оквирима (Kvangraven 2022). Све бројније су и еколошке историје будући да наглашавају на који је начин плантажна економија изменила пејзаж што је посебно приметно у студији *Карибски архипелаг и копно Лизабет Парависини-Геберт* (Boyse-Davies & Nixon 2021). У Британији се посебно расправља и о улози ове земље у деколонизацији и расном насиљу које се наставило и у другој половини XX века, како у земљи, тако и у бившим колонијама (Gowland 2022; Nijjar 2019).

Поред отворене критике колонијализма, посебан део нових стремљења у историографији односи се и на положај жена, али и припадника ЛГБТ+ популације. Социјална историја испитује нарочито улогу расистичких белих синдиката, али се служи и концептима

Мишела Фукоа о улози медицинских процедура у контроли и злоупотреби хормоналних терапија против геј, лезбејске и транс популације (Ellison 2019). У Латинској Америци се развијају и други сродни пројекти који проучавају ефекте ропства на укупне друштвене односе. Међу њима се истиче и пројекат „Црног ослобођења за црне девојке” (Black Liberation Project for Black Girls) који покушава да укаже на традиционално незавидан положај младих црнкиња у Новој Гренади (данашње државе Колумбија, Еквадор, Панама и Венецуела) које се вековима суочавају са културом мушког насиља и присилне проституције (Abello-Hurtado-Mandinga 2020).

Студије рода активно преиспитују супериоран положај мушкараца и означавају посебно тежак положај жена. Миријам Моис је у делу Антилске жене и црначки интернационализам указала на важност разумевања положаја црних ауторки које су се бориле за еманципацију током модерног доба. Поред студије Срце расе: Живот црних жена, појавила се и књига *Finding a Voice: Азијске жене у Британији* које актуелизују питање родног расизма и терора патријархата над женама (Siddiqui 2019). Феномен ропства и у родним студијама игра важну улогу будући да су робови означавани као бесполни о чему су писале Хортенсе Спилерс и Ејнџл Дејвис 1987. и 1981. године анализирајући како је подела рада међу робовима била лишена родних особености и поделе на мушке и женске послове. У савременим тумачењима, бесполност робова имала је за циљ да деградира људски положај у изразито хетеронормативистичком погледу на свет њихових белих господара (Lewis 2019; Kelly 2016). Посебно истраживачко поље представљају и квир студије што је последњих година дошло до изражаја у проучавању концепта небинарне обојене особе (NBPOC). Овај приступ и наклоњености квир и џендер теоријама подстакли су полемику око приоритета будући да поједини марксизмом инспирисани аутори инсистирају на томе да клансо и расно угњетавању представљају приоритете у истраживачким програмима (Aouragh 2019).

Под утицајем преватничког дела Пјера Норе о местима сећања, црни аутори су почели да инсистирају на заједничком историјском искуству на простору тзв. Црног Атлантика и да развијају особене когнитивне логике опстанка уз коришћење уметности, обележавање наслеђа и истицање хероја (поглавица Нзанзу у Конгу, Нет Тарнер у Вирџинији, Тисен Лувертир на Хаитију) (Temple 2021). Молефи Кете Асанте је, слично другим ауторима који су заговарали

постколонијални приступ, тврдио да афричка наука и уопште црна наука треба да се одбране од белог епистемоцида (Masaka 2018). Супротно утицају европских интелектуалаца, међу афричким ауторима последњих деценија све је израженија тенденција за истицањем афроцентричног и уопште деколонизованог приступа који би требало да превазиђе модернистичко и постмодернистичко наслеђе (Asante 2018; Charles 2019). Поред тога, отворено је питање афирмације афричких језика, истицање традиционалних филозофија аутохтоних заједница и позивање на укупну ретрадиционализацију (Jamison 2020). Концепт мултиверзитета (који би требало да замени стари и европоцентрични појам универзитета) је нарочито популаран међу афричким ауторима, а пресудан утицај на афирмацију новог појма имали су малезијски универзитети који отворено раде на креирању нових знања и активно учествују у одбацавању телеологије западних филозофа попут Хјума, Канта и Хегела (Raji 2017). У креирању нових идентитета значајно место заузимају Стари Египат, Мали и Конго нарочито због изузетно развијене материјалне културе (употреба метала, коришћење грађевинских материјала, медицине и друго) (Luyaluka 2016). Египат посебно, имајући у виду да афрички аутори покушавају да изграде нови слику о формативној цивилизацији која је требало да буде не само пандан Старој Грчкој за европске студије, већ и пример изузетности Африке у односу на друге цивилизације (Asante 2020). Стари Египат користи се и као пример позитивних пракси према женама будући да у главним религијским митовима централну улогу имају женска божанства (Sesanti 2019). Међу ауторима који инсистирају на афричкој изузетности опште место су и универзитети у Тимбуктуу и Каиру, као и изузетна традиција библијских студија у Етиопији (Minga 2021).

ЗАКЉУЧАК

Будући да се последњих деценија све више инсистира на тржишној оријентисаности науке и њеном ангажовању на новим друштвеним мрежама, чини се да је woke покрет одиграо важну улогу у редефинисању избора тема и истраживачких стратегија. Ослањајући се на старе правце друштвене историје, црних студија, глобалне историје и сродних дисциплина (посебно имајући у виду субалтерни и постколонијални покрет), историографија инспирисана

идејама из корпуса woke-изма има знатно сложеније импликације не само по епистемологију историјске науке, већ и по укупне друштвене односе, како у САД-у, тако и између некадашњих колонија и њених западноевропских метропола. На првом месту, реч је о старим и изнова потврђеним захтевима за девестернизацијом и деколонизацијом наставних курикулума и научних садржаја. Са једне стране, нови приступи отварају простор за креативне идеје који омогућавају већу видљивост сложених идентитета и уважавања различитости историјских мишљења и приступа. Са друге стране, практично гледано то има за последицу стварање потпуно нових традиција и мобилизацију идентитета на основу припадности црној раси или афричком пореклу што, имајући у виду не само расну сличност него и очигледне културне и религијске разлике (чак и неретко конфликтну прошлост) на простору Африке, Кариба, Јужне и Северне Америке може представљати *par excellence* пример онога што је Ерик Хобсбаум називао измишљањем традиције. Друга практична последица јесу и чести политички захтеви за репарацијама бивших колонија због штете начињене током робовласништва и колонијализма. Трећа чињеница јесте да се новим историографским приступима, посебно у САД-у, отвара простор за редефинисање националних митова. Оваква промена, међутим, по свему судећи, неће значити заузимање централног положаја афроамеричке верзије историје САД-а будући да тренутне пројекције показују успон друге (у много чему хетерогене) популације – Хиспаноамериканаца. У европским земљама, пак, успон црних студија и интересовање за афричку историју готово сигурно ће због снажних миграционих токова у наредним деценијама бити много веће и темељније него икада раније. Отворено је питање да ли ће woke идеје у историографији потиснути друге сродне правце на интелектуалној левици. Упркос чињеници да су класични марксизам и класна анализа остали потиснути због утицаја woke покрета, историографија настала под утицајем ових нових идеја остаће само један од праваца (не и доминантан) пре свега због изузетне тематске и географске разуђености, али и мноштва других конкурентских теоријских усмерења која одликују савремену науку.

ЛИТЕРАТУРА

- Abello-Hurtado-Mandinga, M. X. (2020). Black Girl Bodies: Notes on the Legacy of Colonialism in South America and the Urgency of a Black Liberation Project for Black Girls. *The Black Scholar*, 50(4), 18-29, DOI: 10.1080/00064246.2020.1809971
- Adams, D. (2008). *The history of the culture of war*. Charleston, SC :Create Space Independent Publishing Platform.
- Alfonso, D. A. (2020). Bolsonaro's take on the 'absence of racism' in Brazil. *Race & Class*, 61(3), 33–49. <https://doi.org/10.1177/0306396819890221>;
- Andrews, D. R., No, S., Powell, K. K., Rey, M. P., & Yigletu, A. (2016). Historically Black Colleges and universities' Institutional Survival and Sustainability: A View From the HBCU Business Deans' Perspective. *Journal of Black Studies*, 47(2), 150–168. <http://www.jstor.org/stable/43926866>
- Andrews, K. (2020). The Radical "Possibilities" of Black Studies. *The Black Scholar*, 50(3), 17-28, DOI: 10.1080/00064246.2020.1780858;
- Anim-Addo, J., Helena Lima, M. (2018). The Power of the Neo-Slave Narrative Genre. *Callaloo*, 41(1), 1-8.
- Aouragh, M. (2019). 'White privilege' and shortcuts to anti-racism. *Race & Class*, 61(2), 3–26. <https://doi.org/10.1177/0306396819874629>
- Asante, M. K. (2018). The Relentless Pursuit of Discipline: An Africological March Toward Knowledge Liberation. *Journal of Black Studies*, 49(6), 531–541. <https://doi.org/10.1177/0021934718788646>;
- Asante, M. K. (2020). Africology, Afrocentricity, and What Remains to Be Done. *The Black Scholar*, 50(3), 48-57, DOI: 10.1080/00064246.2020.1780859
- Bergin, C., & Rupprecht, A. (2016). History, agency and the representation of 'race' – an introduction. *Race & Class*, 57(3), 3–17. <https://doi.org/10.1177/0306396815610229>
- Bergin, C., & Rupprecht, A. (2018). Reparative histories: tracing narratives of black resistance and white entitlement. *Race & Class*, 60(1), 22–37. <https://doi.org/10.1177/0306396818770853>
- Bernstein, D. L. (2022). *Woke Antisemitism: How a Progressive Ideology Harms Jews*. New York- Nashville: Post Hill Press.
- Boyce-Davies, C. & Nixon, A., V. (2021). Caribbean Global Movements. *The Black Scholar*, 51:2, 1-7, DOI: 10.1080/00064246.2021.1891605
- Brown, A.M. & Crutchfield, J. (2017). Black Scholars Matter: #BlkTwitterstorians Building a Digital Community. *The Black Scholar*, 47(3), 45-55, DOI:10.1080/00064246.2017.1330109
- Burchill, J. (2021). *Welcome to the Woke Trials: How #Identity Killed Progressive Politics*. Washington-London: Academica Press.

- Charles, J. M. (2020). The Slave Revolt That Changed the World and the Conspiracy Against It: The Haitian Revolution and the Birth of Scientific Racism. *Journal of Black Studies*, 51(4), 275–294. <https://doi.org/10.1177/0021934720905128>;
- Charles, M. (2019). Effective Teaching and Learning: Decolonizing the Curriculum. *Journal of Black Studies*, 50(8), 731–766. <https://doi.org/10.1177/0021934719885631>
- Clayton, D. M. (2018). Black Lives Matter and the Civil Rights Movement: A Comparative Analysis of Two Social Movements in the United States. *Journal of Black Studies*, 49(5), 448–480. <https://doi.org/10.1177/0021934718764099>;
- Clayton, D. M., Moore, S. E., & Jones-Eversley, S. D. (2019). The Impact of Donald Trump's Presidency on the Well-Being of African Americans. *Journal of Black Studies*, 50(8), 707–730. <https://doi.org/10.1177/0021934719885627>
- Davis, P. E. (2020). Painful Legacy of Historical African American Culture. *Journal of Black Studies*, 51(2), 128–146. <https://doi.org/10.1177/0021934719896073>
- Davison Hunter, J. (1991). *Culture Wars*. New York: Basic Books.
- Davison Hunter, J. (2010). *To Change the World. The Irony, Tragedy, and Possibility of Christianity in the Late Modern World*. Oxford: Oxford University Press.
- Davison Hunter, J., Wolfe A. (ed.) (2006). *Is There a Culture War? A Dialogue On Values and American Public Life*. Washington, D.C.: Pew Research Center, Brookings Institution Press.
- Dawkins, M.P., Braddock II, J.H., Theune, F. et al. (2021). The Status of Black Studies at Public Institutions After the University of North Carolina at Chapel Hill Academic Scandal. *Journal of African American Studies*, 25, 441–459 <https://doi.org/10.1007/s12111-021-09547-1>;
- Ellison, T. C. (2019). Black Femme Praxis and the Promise of Black Gender. *The Black Scholar*, 49(1), 6-16, DOI: 10.1080/00064246.2019.1548055
- Euronews (2023, August 15). *George Soros' foundation plans to limit funding to Europe*. <https://www.euronews.com/2023/08/15/george-soros-foundation-plans-to-limit-funding-to-europe> [2.9.2023.]
- Fenderson, J.(2018). Black Studies Post-Janus. *The Black Scholar*, 48(4), 1-7, DOI: 10.1080/00064246.2018.1514850
- Freeman-Maloy, D. (2018). Remembering Balfour: empire, race and propaganda. *Race & Class*, 59(3), 3–19. <https://doi.org/10.1177/0306396817733877>
- Gopal, P. (2016). Redressing anti-imperial amnesia. *Race & Class*, 57(3), 18–30. <https://doi.org/10.1177/0306396815608127>;
- Gordon, L. R. (2020). Shifting the Geography of Reason in Black and Africana Studies. *The Black Scholar*, 50(3), 42-47, DOI: 10.1080/00064246.2020.1780861
- Gowland, B. (2022). Britain and the repression of Black Power in the 1960s and '70s. *Race & Class*, 64(2), 20–37. <https://doi.org/10.1177/03063968221115336>

- Hall, C. (2018). Doing reparatory history: bringing 'race' and slavery home. *Race & Class*, 60(1), 3–21. <https://doi.org/10.1177/0306396818769791>
- Harper, F., Scott, B. (2021). *Woke Parenting: Raising Intersectional Feminist, Empathic, Engaged, and Generally Non-Shitty Kids*. Portland: Microcosm Publishing.
- Hunt, L. (2014). *Writing History in the Global Era*. New York: W. W. Norton.
- Iggers, G. G. (2014). *Istorijska nauka u 20. veku : kritički pregled u međunarodnom kontekstu*. Beograd: Arhipelag.
- Iggers, G. G. (2019). *Od istorizma do postmodernizma: izabrani istoriografski ogledi*. Novi Sad: Akademska knjiga.
- Jamison, D. F. (2020). Asa Hilliard: Conceptualizing and Constructing an African-Centered Pedagogy. *Journal of Black Studies*, 51(1), 3–15. <https://doi.org/10.1177/0021934719892236>
- Jenkins, K. (2008). *Promišljanje historije*. Zagreb: Srednja Europa.
- Johansen, B. E. (2022). "I Can't Breathe:" Dying While Black in America: Today's Lynchings and Ending the Heritage of Slavery. in: Johansen, B. E., Akande A. (ed.) *Get Your Knee Off Our Necks* (pp. 1-83). Cham: Springer.
- Kapur Siddique, A. (2023, August 15). *Does Humanities Research Still Matter?*. Inside-highered.com. <https://www.insidehighered.com/opinion/views/2023/08/15/does-humanities-research-matter-anymore-opinion> [2.9.2023.]
- Kelley, R.D.G. (2020). "Western Civilization is Neither": Black Studies' Epistemic Revolution. *The Black Scholar*, 50(3), 4-10, DOI: 10.1080/00064246.2020.1780862
- Kelly, B. (2016). Jubilee and the limits of African American freedom after emancipation. *Race & Class*, 57(3), 59–70. <https://doi.org/10.1177/0306396815608357>
- Kešejan, R. (2016). *Leva hemisfera*. Beograd: Fakultet za medije i komunikacije.
- Kvangraven, I. H. (2022). Colonial legacies and racial hierarchies in the global economy: a review article. *Race & Class*, 63(3), 103–108. <https://doi.org/10.1177/03063968211060325>
- Kwet, M. (2019). Digital colonialism: US empire and the new imperialism in the Global South. *Race & Class*, 60(4), 3–26. <https://doi.org/10.1177/0306396818823172> ;
- Lewis, C. S. (2019). Neuter-Bound/Neuter-Freed: Queer Gender and Resistance to Slavery. *African American Review*, 52(4), 341-355.
- Locke, M. E. (2022). The Perils of Populism, Racism, and Sexism: The Trump Lesson Plan for African Americans and Women. in: Johansen, B. E., Akande, A. (ed.) *Get Your Knee Off Our Necks* (pp. 83-111). Cham: Springer.
- Lopez Bunyasi, T., Watts Smith, C. (2019). *Stay Woke. A People's Guide to Making All Black Lives Matter*. New York: New York University Press.
- Luyaluka, K. L. (2016). *An Essay on Naturalized Epistemology of African In-*

- digenous Knowledge. *Journal of Black Studies*, 47(6), 497–523. <https://doi.org/10.1177/0021934716646043>
- Masaka, D. (2018). The Prospects of Ending Epistemicide in Africa: Some Thoughts. *Journal of Black Studies*, 49(3), 284–301. <https://doi.org/10.1177/0021934717753731>
 - Mering, N. (2021). *Awake, Not Woke: A Christian Response to the Cult of Progressive Ideology*. Gastonia, NC: TAN Books.
 - Minga, K. J. (2021). African Discourses on the Africanization and Decolonization of Social and Human Sciences. *Journal of Black Studies*, 52(1), 50–76. <https://doi.org/10.1177/0021934720957071>
 - Mueller, J. C. (2023). Does the United States owe reparations to Somalia?. *Race & Class*, 65(1), 61–82. <https://doi.org/10.1177/03063968231155358>
 - Ndayisenga, Z. (2022). Fanon on the Arbitrariness of Using Violence: An Inevitable for Both Colonialism and Decolonization. *Journal of Black Studies*, 53(5), 464–484. <https://doi.org/10.1177/00219347221077273>
 - Neiman, S. (2023). *Left Is Not Woke*. Cambridge, UK: Polity.
 - Neiman, S. (2023). *Left Is Not Woke*. Cambridge, UK: Polity.
 - Nijjar, J. S. (2019). Southall: symbol of resistance. *Race & Class*, 60(4), 65–69. <https://doi.org/10.1177/0306396819831578>
 - Pincourt, C., Lindsay, J. (2021). *Counter Wokecraft: A Field Manual for Combating the Woke in the University and Beyond*. Orlando, FL: New Discourses.
 - Plakrouz, H., Linds, Dž. (2022). Cinične teorije: kako su aktivisti u obrazovnom sistemu sveli sve na rasu, rod i identitet – i zašto to šteti svima. Smederevo: Heliks.
 - Raju, C. K. (2017). Black Thoughts Matter: Decolonized Math, Academic Censorship, and the “Pythagorean” Proposition. *Journal of Black Studies*, 48(3), 256–278. <https://doi.org/10.1177/0021934716688311>
 - Reece, R. L. (2019). Color Crit: Critical Race Theory and the History and Future of Colorism in the United States. *Journal of Black Studies*, 50(1), 3–25. <https://doi.org/10.1177/0021934718803735>
 - Reid-Vazquez, M. (2019). Caribbean-Atlantic Discourses of Race, Equality, and Humanity in the Age of Revolution. *Journal of Black Studies*, 50(6), 507–527.
 - Rhodes, C. (2022). *Woke Capitalism. How Corporate Morality Is Sabotaging Democracy*. Bristol: Bristol University Press.
 - Rice-Boothe, M. B. (2020). Heroes Amongst Us. *Black History Bulletin*, 83 (1), 12-19.
 - Sesanti, S. (2019). Decolonized and Afrocentric Education: For Centering African Women in Remembering, Re-Membering, and the African Renaissance. *Journal of Black Studies*, 50(5), 431–449. <https://doi.org/10.1177/0021934719847382>

- Shepherd, V., A. (2018). Past Imperfect, Future Perfect? Reparations, Rehabilitation, Reconciliation. *The Journal of African American History*, 103(1-2), 19-43
- Siddiqui, S. (2019). Anti-racist feminism: engaging with the past. *Race & Class*, 61(2), 96–104. <https://doi.org/10.1177/0306396819875041>
- Soukup, S., R. (2021). *The Dictatorship of Woke Capital: How Political Correctness Captured Big Business*. New York: Encounter Books.
- Spencer, Z., Perlow, O.N. (2018). Reconceptualizing Historic and Contemporary Violence Against African Americans as Savage White American Terror (SWAT). *Journal of African American Studies*, 22, 155–173 <https://doi.org/10.1007/s12111-018-9399-3>
- Tatum, D. C. (2017). Donald Trump and the Legacy of Bacon’s Rebellion. *Journal of Black Studies*, 48(7), 651–674. <https://doi.org/10.1177/0021934717713758>
- Temple, C. N. (2021). Africana Cultural Memory in the Afroeuropean Context. *Journal of Black Studies*, 52(4), 418–440. <https://doi.org/10.1177/0021934721999296>
- Ungar-Sargon, B. (2021). *Bad News: How Woke Media Is Undermining Democracy*. New York: Encounter Books.
- Zinn, H. (2013). *Narodna istorija Sjedinjenih Američkih Država: od 1492. do danas*. Beograd; Zagreb: V.B.Z.
- Антоловић, М. (2021). У потрази за „местом под сунцем“: немачки колонијализам (1884–1919)“. У: Бабић, Д., Петровић, Р., Вићентић, Ј. (ур.) Суочавање Европе са њеном колонијалном прошлошћу (стр. 87-105). Београд: Институт за европске студије.
- Гајић, С. (2020). Од роба до грађанина : борба Афроамериканаца за признање човечности. Београд: Catena mundi, Институт за европске студије.

Petar S. Ćurčić

Institute of European Studies

Belgrade

Historiography and Woke: Between a Possible Emancipatory Function and One of the Fronts of the Culture Wars

Summary: The struggle for the rights of oppressed social movements (religious, social, racial, gender, and sexual in the first place) has been going on for centuries. With the political changes in the United States during the 1960s, the issue of human rights became much more topical and entered the center of political debates, and in the first decades of the 21st century, with the Black Lives Matter movement and major controversies about the position of African Americans and members of the LGBTQ+ population, these topics came to the center cultural wars on the territory of the North Atlantic countries. The position of the woke movement and its main ideas (first of all the fight against racial, gender, sexual, and class inequalities) gained great importance above all in the mainstream media of the United States and Western Europe. Faced with continuous epistemological challenges (especially due to the postmodernist re-examination of the methodological foundations of science), historiography meets the neoliberal aspiration to reduce costs for the humanities disciplines, as well as the immanent need to respond to the challenges of contemporary society. The echoes of current social debates in recent decades have opened a new field in historiography where attempts to emancipate neglected social groups have become very powerful. In this regard, this paper aims to examine the relationship between historiography and woke culture and the current culture wars in Anglo-Saxon countries and Western Europe.

Keywords: woke, historiography, emancipation, cultural wars, public history, race, LGBTQ+